
КОЛО ОСІБ, ЯКІ МОЖУТЬ БУТИ ВИКОНАВЦЯМИ ЗАПОВІТУ

*Шопіна Катерина Юрївна,
студентка 5-го курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна*

Виконання заповіту є одним з найбільш цікавих та малодосліджених інститутів спадкового права.

У ч. 1 ст. 1286 ЦК йдеться про те, що заповідач може доручити виконання заповіту фізичній особі з повною цивільною дієздатністю або юридичній особі (виконавцеві заповіту) [1; ст. 1286].

Але вважається, що дана норма необґрунтовано звужує можливості вибору заповідачем виконавця заповіту та не враховує міжнародного досвіду.

Зокрема, Конвенцією щодо міжнародного управління майном померлих осіб, підписаною в Гаазі 2 жовтня 1973 р., було запроваджено міжнародний сертифікат, що визначає осіб, уповноважених управляти рухомим майном померлої особи і вказує його повноваження. Такий сертифікат складається у Договірній державі і визнається в інших Договірних державах. Отже, можна вважати, що існують спеціальні посади, посідаючи які, особи здійснюватимуть управління майном померлої особи, а тому будуть здатні виконувати й повноваження виконавця заповіту [9; с. 174].

Отже, такі суб'єкти уповноважуються діяти не тільки в межах однієї держави, але і території іноземної країни. Така концепція є цікавою, оскільки вона дозволяє без зайвих проблем виконавцям заповіту перетинати кордони і представляти інтереси спадкоємців на території іноземної країни без легалізації відповідних договорів. Виходячи ж з повноважень консулів, які так само вправі представляти інтереси спадкоємців на іноземній території, виникатимуть дві альтернативні особи, які здатні охороняти і захищати інтереси спадкоємців. В основі ж діяльності консула лежать його посадові повноваження, визначені як внутрішнім законодавством акредитуючої держави, так і міжнародними договорами.

Щодо виконавців заповіту, то у Конвенції передбачається можливість створення асоціації виконавців заповіту, тобто професійна діяльність таких осіб. Важливість діяльності таких осіб зумовлює необхідність отримання певного комплексу знань зі спадкового права, норм міжнародного права, специфіки відносин у банківській сфері тощо. Тому призначити виконавцем заповіту пересічного громадянина вважається не зовсім коректно [6; с. 17–18].

Таким чином, вбачається за доцільне створити на Україні асоціацію виконавців заповіту, оскільки це виконання буде здійснюватися на високому рівні професіоналами, це прискорить його виконання.

За законодавством Туркменістану у випадку відсутності вказівки його виконання покладається на спадкоємців за заповітом. Спадкоємці можуть за взаємною згодою довірити виконання заповіту одному із них або іншій особі [3; ст. 1227].

А за законодавством Франції спадкодавець може призначити одного або декілька виконавців заповіту. Неповнолітній не може бути виконавцем заповіту навіть з дозволу його опікуна або піклувальника [4; ст. ст. 1025, 1030].

Що ж до призначення юридичної особи виконавцем заповіту не завжди вирішувалося однозначно і становило певну дискусію в юридичній науці до набуття чинності ЦК України.

В. К. Дроніков, стверджував, що юридична особа не може бути виконавцем заповіту в силу своєї спеціальної правоздатності, тобто можливості вчиняти тільки ті

дії і провадити ту діяльність, які визначені в законі, статуті чи положенні такої особи. А враховуючи, що ані в законі, ані в статуті немає положення про виконання заповіту, автор доходив висновку про неможливість виконання заповіту юридичною особою [5; с. 125].

В. І. Серебровський вважав, що немає перешкод для призначення виконавцем заповіту юридичної особи [8; с. 146].

Законодавство РФ зазначає, що заповідач може доручити виконання заповіту вказаному у ньому громадянину [2; ст. 1134]. Що ж до юридичної особи вказівки не має.

Кухарев О. Є. зазначає, що виправданість права на призначення виконавцем заповіту юридичної особи викликана перш за все тим, що до складу спадщини в сучасний період можуть входити засоби виробництва, цілісні майнові комплекси, земельні ділянки, підприємства, пакети цінних паперів, частки у статутному (складеному) капіталі, майнові права тощо. Охорона такого спадкового майна, управління спадщиною, здійснення інших дій як юридичного, так і фактичного характеру, що охоплюються повноваженнями виконавця заповіту в сучасний період вже не є про стою формальністю, а вимагають від нього спеціальних знань, вибору варіанту поведінки. За таких умов встановлення в ч. 1 ст. 1286 ЦК України права призначити виконавцем заповіту юридичної особи є цілком виправданим і обґрунтованим.

Але у разі призначення виконавцем заповіту юридичної особи, покласти обов'язки виконавця заповіту можливо лише на юридичну особу приватного права [7; с. 80].

Така думка Кухарева О. Є. є обґрунтованою, оскільки пересічний громадянин без належних знань і навиків не зможе управляти таким масивом майна.

Таким чином, по-перше існує необхідність створити на Україні асоціацію виконавців заповіту; по-друге призначення юридичної особи виконавцем заповіту є виправданим у зв'язку збільшенням кількості майна, яке може входити до складу спадщини.

Використана література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // ВВР України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356
2. Гражданский кодекс Российской Федерации часть III от 26.11.2001 // СЗ РФ. – 2001. – № 146-93. – Ст. 4553
3. Гражданський кодекс Туркменістана [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://icpro.at.tut.by/civgu.htm>
4. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) / [пер. с фр. В. Захватаев / Предисловие: А. Довгерт, В. Захватаев; Приложения 1—4: В. Захватаев / отв. ред. А. Довгерт]. — К.: Истина, 2006. — 1008 с.
5. Дроников В. К. Наследование по завещанию в советском праве / Дроников В. К. — К.: Изд-во Киев. гос. ун-та им. Т. Шевченко, 1957. — 136 с.
6. Жук Л. Виконавець заповіту: порівняльний аспект // Юриспруденція теорія і практика. – 2008. – № 6. – С. 13–18
7. Кухарев О. Є. Виконання заповіту: проблеми теорії і практики: Монографія. – Х.: ТОВ «Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив», 2009. – 263 с.
8. Серебровский В. И: Очерки советского наследственного права / Серебровский В. И. — М.: Изд-во Академии наук СССР, 1953. — 240 с.
9. Фурса С. Я., Фурса С. І., Клименко О. М., Рабовська С. Я., Кармаза О. О. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: Науково-практичний посіб.; За ред. С. Я. Фурси. – К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2007. – 1216 с.